

ვფიქრობთ, მკითხველს გულგრილს არ დატოვებს თამაზ ჩხენკელის დიდი სულიერი მღელვარებით აღბეჭდილი ეს სე მშვენიერებით განთქმულ თამუნია წერეთელზე, ვისი სილამაზეც მის თანამედროვეებზე გამაოგნებელ შთაბეჭდილებას ახდენდა. ეს მეტად სამწუხარო სვედრის მომხიბვლელი ქალი ტიცინ ტაბიძის პოეზიის შთამაგონებელი გახლდათ. პოეტმა მწვავედ განიცადა თავისი სათაყვანო მუზის უბედურება და საქვეყნოდ ცნობილი შედეგებიც უძღვნა მას.

თამაზ ჩხენკელის გამოუქვეყნებელი მოგონება თამუნია წერეთლის ერთადერთი ქალიშვილის რუსუდან კახიძის ოჯახში ინახებოდა. ეს ეს სე მწერლის ახლო მეგობარმა ნოდარ ცერცვაძემ გადმოგვცა, რისთვისაც მადლობას მოვასწავებთ.

თამაზ ჩხენკელი

ტიციან ტაბიძის ტრაგიკულ მუზაზე

ხელოვანი მუზის გარეშე?

ეს იგივეა, რაც ადამიანი ჰაერის გარეშე.

განა მუზაზე თავნება და დამოუკიდებელი არსებობს რამე? მას როცა უნდა, მოფრინავს და მიფრინავს, არავის არაფერს ეკითხება. ვგონებ, არც მასზე აბსტრაქტული ცნება არსებობს. მოკლედ რომ ვთქვათ, მას შესაშური მდგომარეობა აქვს, გენიოსებთან ურთიერთობს, რაც მთავარია, მას გენიოსები იხმობენ, ეძახიან, ის კი თავისი ნება-სურვილისამებრ ხან მოდის, ხანაც – არა. ყველაზე საინტერესოსთან მაშინ გვაქვს საქმე, როცა ის აბსტრაქტული ცნება, რომელსაც მუზა ჰქვია, კონკრეტულად იქცევა. ტიცინ ტაბიძისთვის ასეთ კონკრეტულ მუზას, ანუ შთაგონების წყაროს, თამუნია წერეთელი წარმოადგენდა.

მე-20 საუკუნის ქართულმა პოეზიამ ტიცინ ტაბიძის ფრიად მშვენიერი და სევდიანი სიყვარულის ისტორია შემოინახა. ტიცინის პოეზიას ლეგენდასავით შემორჩა თამუნია წერეთლის საოცარი სილამაზის ანარეკლი. მე-20 საუკუნის თბილისი თითქოს ამ ქალის სწორუპოვარი მშვენიერებით სუნთქავდა. მნახველი მონუსხული ჩერდებოდა, რათა მისთვის თავი ეცა. ხალხი მისი ხილვისას პირჯვარს ისახავდა, ღმერთს მადლობა სწირავდა ქართული გენის კიდევ ერთი გამობრწყინებისთვის.

თამუნია წერეთელი არაერთი პოეტისა თუ მწერლის მუზა გამხდარა, მაგრამ მის სილამაზეს ხელთუქმნელი ძეგლი მაინც ტიცინმა აუგო. პოეტის ცხოვრებაში უსათუთესი გრძნობა სიტყვებში განსხეულდა, სიტყვები კი მძივებით აიწყო და ლექსებად იქცა. თამუნია წერეთლის სახითა და თვალებით ტიცინის მუზა 1925 წლის ზაფხულიდან ალაპარაკდა. სწორედ ამ დროს უხილავს პოეტს რუსთაველის პროსპექტზე დიმიტრი ქებაძის მინერალური წყლების პავილიონის მომხიბლავი მოლარე – მისთვის უცნობი თამუნია წერეთელი, რომელიც ორ სხვა მშვენიერ თავადიშვილთან – ციციშვილთან და ხიდირბეგაშვილთან ერთად ახლადმიღებული ჰყავდა პავილიონის მეპატრონეს სამუშაოდ, რათა მათ გარეგნობას უფრო მეტი მუშტარი მიეზიდა. არც შემცდარა, ვაუები თითქმის „თავის დახოცვამდე“ სვამდნენ ბორჯომის წყალს პავილიონში.

ტიციან ტაბიძემ თითქოს გააგრძელა და გაამძაფრა ის განწყობილება, რომელსაც თამუნია წერეთელი ჯერ კიდევ ბავშვობაში უქმნიდა მე-19 საუკუნის ქართული პოეტური სიტყვის სიმბოლოს – აკაკი წერეთელს. მან თავისი ახლობლის ოჯახის უმცროს ასულში მშვენიერი სამყარო აღმოაჩინა და სამი წლის თამუნიას „ანგელოზის ნაწინა“ მიუძღვნა:

უცხო სტუმარი მოულოდნელი
დედის ნუგეშა, ცუცუნ პატარა,
ტიტინებს პირზე რაც მოადგება,
ტრიალებს მთელ დღეს როგორც რომ ჯარა!
ვითა პეპელა ცელქობს ნელ-ნელა,
მომართული აქვს გული, ვით ქნარი,
თავის ნებაა, ისრულებს სურვილს
თვალცრემლიანი, ხან მომღიმარი...

ერეკლე მეფის ასულის ანასტასია ბატონიშვილის შთამომავლების ალექსანდრე და დარია ბაგრატიონ-დავითაშვილების უფროსი ასულის ნიცასა და ბეჟან წერეთლის ნაბოლარა ქალიშვილისთვის სახელი აკაკის დაურქმევია. 1903 წელს, როცა აკაკიმ გაიგო, რომ ნიცა წერეთელი შვილს ელოდებოდა, ლექსი უძღვნა „შვილის დამკარგავ ორსულ დედას“ (ნიცა წერეთელს ამ დროს ორი შვილი ჰყავდა გარდაცვლილი – ივლიტა და ალექსანდრე), ხოლო შემდეგ, იმავე 1903 წელს, პატარა თამუნის დაბადებისთანავე უძღვნა ლექსი „ღამის თევა“. აკაკის ნათლულს პოეზიის მადლი და ანდამატი ბავშვობიდანვე იზიდავდა, როცა ცნობილი ქუთაისელი მეცენატი ქალის – კატო ნიკოლაძის¹ მიერ მოწყობილ საღამოებზე აკაკის ნაწარმოებებს კითხულობდა და კითხულობდა ისე, რომ დიდ პოეტს ცრემლი ერეოდა, ხოლო სხვები აღტაცებასა და გაოცებას ვერ მალავდნენ. ათი წლის თამუნისთვის ასევე გულითადი ლექსი უძღვნია ილიკო ნიჟარაძეს:

ტურფად მოსჩანს ტყე-მინდორი,
იფურჩქნება ია-ვარდი,
ნაზ ყვავილებს თავს აწონებს
მზის სიცხოვლე მთვარის ბადრი.
ბულბული სტკენს, მერცხალს ართობს,
არე-მხარეს თავს ევლებს,
და ბუნების სანუგეშოდ
ბუზ-პეპლები გარს ედებს.
ქარი დაჰქრის, ჯეჯილსა შლის,
ოქროსფერად აზრიალებს
და პატარა ჩვენსა თამარს
თმებს უვარცხნის, ალამაზებს.

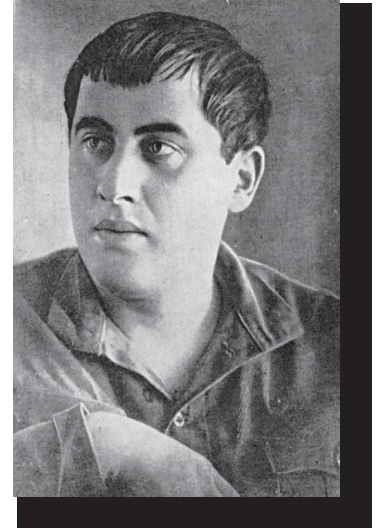
გადის დრო. თამუნია მალე ღვთაებრივი სილამაზისა და დახვეწილი მანერების მქონე უმშვენიერეს ბანოვანად იქცა. მან წმინდა ნინოს სასწავლებელი დაამთავრა. ჩინებულად საუბრობდა რუსულად, ფრანგულად და ინგლისურად.

საჩხერელი თავადის, ბეჟან წერეთლის ქალიშვილს ცუდი დრო წამოეწია. ახლობლებიდან ზოგი დაუხვრიტეს, ზოგმა კი თავს უშველა და საზღვარგარეთ გააღწია. ის კი დედასთან – ნიცა ბაგრატიონ-დავითაშვილთან ერთად, მარტო შემორჩა ავი დროის მდინარებას. დედა-შვილს შიმშილით სიკვდილი ელოდა, რომ არა ერთი ბედნიერი შემთხვევა: ცნობილმა მეწარმე ქებაძემ რუსთაველის პროსპექტზე მინერალური წყლების მაღაზია გახსნა და იქ მოლარედ სამი ულამაზესი ქალი მიიწვია, რომელთა შორის თამუნაც იყო. ერთ დღეს ამ მაღაზიაში ტიცთან ტაბიძე შევიდა თავის მეგობრებთან ერთად და ამიერიდან თამუნია მისი პოეზიის მუზად იქცა.

ბედნიერი ვარ, როგორც არასდროს,
თვითონ არ ვიცი, რა მიხარია,
არ მინდა გული ცეცხლმა დაღაროს,
თუ ცეცხლი ლექსად მე მაფარია.
ტაშისკარიდან მოჰქრის გრივალი,
დიდმოურავის მუზარადებით,

¹ ეკატერინე იაკობის ასული ნიკოლაძე (1852-1931) – ნიკო ნიკოლაძის და (რედ).

ცას მოგრეხია თავის ნამგალი,
 მთვარე სავსეა გულის ზადებით.
 დარღვეულ ციხეს მე გათანგული
 ვეღარ ვაშორებ ოცნებას ოჩანს
 ვიცი მარტყია ხმალი ფრანგული,
 მაგრამ თათარი კი აღარ მოჩანს.
 ვტირი და ვამბობ საწყალ მამიას,
 „თამარს ვინ ეტყვის, მართლა რა უყო?“
 ჩემი ცხოვრება ისიც წამია
 და სხვა თამარმა შვაზე გამიყო,
 თამარს ვინ ეტყვის მართლა რა არის?
 თავზე დამნათის მე ძველი ქართლი,
 „მოდი-ნახეს“ კი ვარ პატიმარი.

(„თამუნია წერეთელს“, 1925)

„ბედნიერი ვარ, როგორც არასდროს“ – ლექსის ამ სტრიქონით ჩანს, რომ პოეტი შეყვარებულია. ბედნიერია, თუმცა ვერ ხსნის, რატომაა ბედნიერი. ეს ფაქტი კი ეჭვს გვიღრმავებს და კიდევ უფრო გვარწმუნებს, რომ პოეტის გული სიყვარულითაა სავსე. ტიცციანი ამავე ლექსში იხსენებს ტაშისკართან გიორგი სააკაძის ანუ დიდი მოურავის ბრძოლებს, იგი ნამგალა მთვარესაც ხედავს, რომელიც სავსეა საიდუმლოებებით. დარღვეულ ციხეში გულისხმობს სურამის ციხეს. ტიცციანი დაღლილი და გათანგულია. უყურებს სურამის დარღვეულ ციხეს, იხსენებს დიდ მოურავს, მის მიერ გადახდილ ბრძოლებს და აგონდება წარსული, უჩნდება მტერთან ბრძოლის სურვილი და ფრანგული ხმლით ეომება თათარს, რომელიც, რა თქმა უნდა, არსად ჩანს. ამის შემდეგ იხსენებს სიმბოლისტების საყვარელ პიროვნებას – მამია გურიელს და ტიცციანის იდეალს – თამარ მეფეს. მეფე ქალის სახე პოეტმა შემდეგ თამუნია წერეთელს დაუკავშირა, რომლის უბედობამაც პოეტს ისედაც წამიერი ცხოვრება გაუნახევრა. მიუხედავად იმისა, რომ ქართლშია, თავისი ფიქრით საწერეთლოში იმყოფება. იგი არის ბედნიერი ტყვე, რომელიც გამოკეტილია „მოდი ნახეს“ ციხეში, პოეტს კი ეს ციხე თამუნია წერეთელთან აქვს გაიგივებული, ის, თამუნიას ტყვეა და სწორედ ამიტომ მიიჩნევს თავს ბედნიერად.

ტიციანის გრძნობა არ იყო იდუმალებით მოცული. მისმა მეგობრებმა იმთავითვე იცოდნენ „ცისფერყანწელი ძმის“ თავდავიწყებულ გატაცებაზე. მათ ხშირად სთხოვდა ტიცციანი ბორჯომის წყლის დასალევად წაყოლას, რათა თამუნიათვის თვალი შეეველო. მალე ლექსებიც დაიბეჭდა და ტიცციანმა თამუნიას საჯაროდ გამოუცხადა თავყვანისცემა. მაგრამ ყოველივე ეს მხოლოდ ტიცციანსა და მის ლექსებში ხდებოდა, ერთმანეთს კი მხოლოდ ესალმებოდნენ, თამუნია არასდროს საუბრობდა ტიცციანსა და მის სიყვარულზე. ახლობლებს შეკითხვაზე ასე პასუხობდა: „Я ничего не знала“.

ტიციან ტაბიძეს ბორჯომში დასასვენებლად მყოფი მეუღლისთვის წერილი გაუგზავნია, სურდა ნინოსთვისაც ეჩვენებინა ეს სწორუპოვარი მშვენიერება! წლების შემდეგ ამ ამბავს ნინო ტაბიძე ასე აღწერს: „1925 წლის ზაფხულში ბორჯომში ვისვენებდი. მოულოდნელად ტიცციანის წერილი მივიღე. თბილისში ვიღაც მომხიბვლელი ასული გამოჩნდა და ძალიან მინდა, შენც შეხედო. იმავე დღეს დეპეშა გამომიგზავნა – სასწრაფოდ ჩამოდიო და მერე ტელეფონითაც მელაპარაკა და იგივე გაიმეორა. ჩამოვედი თბილისში. საღამო იყო. ტიცციანი შინ არ დამხვდა... ვუცდი. ველავ... ღამის 12 საათზე აივნიდან დავინახე – მოდის!“

მეორე დღეს ამ ქალის სანახავად წამიყვანა პავილიონში, სადაც მინერალურ წყლებს ყიდდნენ. ქალი ძალიან მომეწონა. იშვიათი სილამაზის იყო: რაღაც კეთილშობილური იერი ჰქონდა, ეშხითა და სიტურფით აღსავსე, ტანწერწეტი, შნოიანი, როგორც ქურციკი. მე ვუთხარი ტიცციანს – აღტაცებული ვარ შენი გემოვნებით, მაგრამ ვერ გამივია, აქ ახლა მე რა საჭირო ვარ – მეთქი. მან მაჩუქა მშვენიერი მომძივული ჩანთა და ფრანგული ტანსაცმელი. ეს იმისთვის, რომ გამივყო. მე

გამოვართვი საჩუქრები და ისევ ბორჯომში დავბრუნდი. როცა აგარაკიდან ჩამოვედი, ტიცციანმა მაჩვენა ლექსები, მიძღვნილი იმ ქალიშვილის – თამუნია წერეთლისადმი. პაოლო იაშვილმა და ვალერიან გაფრინდაშვილმა აუკრძალეს მას ამ ლექსების დაბეჭდვა. ეგონათ, მეწყინებოდა, მაგრამ მე ვუთხარი – დაე, დაიბეჭდოს, ძალიან კარგი ლექსებია და ცოდვია მათი გამოუქვეყნებლობა-მეთქი.

ტიციანი არც ისე ახლოს იცნობდა თამუნია წერეთელს, მაგრამ მთელ ამ ამბავს ღრმად და სერიოზულად განიხილდა. საქმე იქამდე მივიდა, რომ თვითონ ყვიღულობდი ყვავილებს, რომლებიც ტიცციანს ქალიშვილისთვის უნდა მიერთმია“.

„ტიციანს გატაცებით მოსწონდა და უყვარდა ეს მართლაც მშვენიერი ქალი თამუნია წერეთელი. პავლიონში რომ შევიდოდით, მხოლოდ მივესალმებოდით, არ დაველაპარაკებოდით, მაგრამ ტიცციანს, მისი ცქერით კმაყოფილს, სახეზე ბედნიერების შუქი ეფინებოდა“, – იგონებდა გრიგოლ ცეცხლაძე.

„თამუნია ჩვენი ღვთაება იყო“; – აცხადებდა სიმონ ჩიქოვანი, – „მისი გამოჩენა და ატყდებოდა ქუჩაში ჩოჩქოლი, აგრ თამუნია წერეთელი მოდისო“.

„თამარი თბილისის ქუჩების ეშხი და სილამაზე იყო...

ყოველთვის თავისი მომაჯადოებელი ღიმილით გვხვდებოდა“, – წერდა იოსებ გრიშაშვილი.

თამარ ციციშვილი კი თამუნიაზე ასეთ კომენტარს აკეთებდა: „ყველა რეჟისორი ტყუის ქართველი ერის წინაშე, რომ კინოს არ შემორჩა მისი სახე, რადგან ვინც ამ დროს კინოვარსკვლავად ვითვლებოდით, მხოლოდ თამუნიას ჩრდილს წარმოვადგენდით“.

თამუნია მუდამ ერიდებოდა ხალხმრავლობას: „Не надо по Головинскому, я пойду по переулкам“, – ასე პასუხობდა ხოლმე.

1925 წელს გიორგი ლეონიძემ თამუნია წერეთელს ექსპრომტად უძღვნა ლექსი „ღამე ივერიისა“:

ისევ აყვავდა გული ვარდივით,
მინდა მწუხარე ლექსი დავწერო,
დარიალიდან გადავარდნილი,
ხაზარეთისკენ მიფრინავს წერო.

1925 წელს გამოცემული „დიონისეს ღიმილი“ კონსტანტინე გამსახურდიამ თამუნიას ასეთი წარწერით უძღვნა: „ძველი საქართველოს ცოცხალ ფრესკას“.

იმავე წელს გრიგოლ რობაქიძე „გველის პერანგს“ მიართმევს თამუნია წერეთელს ასეთი საგულისხმო წარწერით: „თამარ წერეთელს. თუ შევძელი ამ რომანით ქართველი ქალის ასახვა, მაშინ ვიფიქრებდი, რომ თქვენს ნაცნობობას ჩემთვის ტყუილად არ ჩაუვლია“.

თამუნია კი ხშირად ამბობდა თურმე: „ლამაზი არ ვყოფილვარ. ერთმა თქვა და მერე ყველამ გაიმეორაო“. თავად კი ყველა ადამიანში თურმე მხოლოდ სილამაზესა და სათნოებას ეძებდა მუდამ და თავისიანებსაც სთხოვდა, ასე მოქცეულიყვნენ, ასე აღექვათ იგი.

„ციხფერყანწელები“ კი დასდევდნენ, პავლიონთან თუ სადარბაზოსთან ელოდნენ, ყვავილებსა და ლექსებს უძღვნიდნენ „პოეზიის საღამოების დედოფალს“, წერეთლის ამაყ, მიუწვდომელ და უკარება ქალს, რომელიც სიყვარულზე არავის პასუხობდა...

1928 წელს თამუნია ექმნა და იურისტზე – ნიკოლოზ კახიძეზე იქორწინა. 20-30-იანი წლების თბილისს ახსოვს ნიკოლოზ კახიძის მომხიბვლელი პიროვნება. იგი იყო სატირის

თეატრის დამაარსებელი და მთავარი რეჟისორი.

1929 წლის 16 მარტს (თავის დაბადების დღეს – მას 26 წელი შეუსრულდა), ქალიშვილის შეძენიდან 15 დღის შემდეგ, სიცოცხლის შენარჩუნების მიზნით, ექიმებმა თამუნას ფეხი მოჰკვეთეს. ასე იქცა „ირმისფეხება გოგონა“ „ფეხმოჭრილ ღრუბლად“. ტიცციანმა კი თავისი მუხის ტრაგედია საკუთარ სასჯელად აღიქვა. სულატკივებულმა თამუნას დეიდაშვილის (ტასო და ივანე მაჩაბლების ქალიშვილის) მეუღლეს – ივანე ჩერქეზიშვილს სთხოვა, ერგენებინა საავადმყოფოდან ახლადგამოსული თამუნია, რომელიც იმხანად სწორედ ელენე მაჩაბლის სახლში – საბჭოს ქუჩაზე ცხოვრობდა. ფერმიხდილი ქალი მისმა მეზობტემ მონახულა. ამადელვებელი ყოფილა ეს შეხვედრა. იყო გაზაფხული და ტკივილით აღსავსე წუთები. განუმეორებელი სილამაზე მისვენებულიყო საწოლზე. სახეზე მწუხარებისა და ტკივილის დაღი ესვა და ეს თითქოს უფრო მშვენიერს ხდიდა მას. უყურებდნენ ერთმანეთს უხმოდ... სიტყვის თქმას ვერც ერთი ბედავდა. ამ სევდიან შეხვედრაზე, დანახებულ ბედნიერებასა და სიყვარულზე მხოლოდ ლექსებმა ილაღადეს, სიტყვები იმ შეხვედრაზე არ ყოფილა:

რა დამავიწყებს იმ შავ გაზაფხულს,
ბედი უბედურს სხვას რაღას უზამს,
ვსტირი სიცოცხლით კუბოს დამარხულს,
გაუხარებელ დაფლეთილ მუხას.

რა საჭიროა კითხვა-პასუხი,
ეს უმისოდაც გახდა აშკარა,
არ იყო ბედი არასდროს უხვი,
მოდენის ნალველს ეხლა ლაშქარად.

ნულარ მეტყვიან - „მოდის, ნახეო“,
უნახავადაც ეს მჯერა ერთ წამს,
გულის მაგიერ გული არ მოვა,
არ მოებმება არც ფეხი ლერწამს.

სხვები მოვლენ და სხვები ნახავენ
ამ ჯოჯოხეთის ავარდნილ აღმურს,
მე არ მინდოდა სხვა სიხარული,
ჩემთვის ლერწმიდან სჭრიან სალამურს.

მაწუხებს მხოლოდ, ვერ მოვასწარი,
თავის დროს შენთვის მეთქვა, მეამბო,
თუ როგორ არის დაუვიწყარი
სხვა პოეტებში უფეხო რემბო.

(„თამუნია წერეთელს“, 1929)

ლექსი „თამუნია წერეთელს“ არის მისტიკური. იგი ტრაგიკული აკორდით იწყება. შავი გაზაფხული პოეტის უბედურებასთანაა გაიგივებული. შავი გაზაფხული ის წარსულია, რომელსაც ტიცციანი ესოდენ დასტირის. პოეტი პირველსავე სტროფში გვიმხელს, თუ როგორ უმუხთლა ბედმა. მისთვის ცხოვრება დასრულდა, ყველაფერი მოისპო. ტიცციანი თავის დაფლეთილ მუხას დასტირის. არც კითხვაა საჭირო და არც პასუხი. ყველაფერი ისედაც ნათელია – პოეტი უბედურია. ტიცციანი თამუნას სიყვარულს პირდაპირ არ უმხელს, შორიდაბ უვლის. ავტორმა თავისი მუხა „მოდის ნახეს“ ციხესთან გააიგივა. მისთვის ეს ისტორიული ძეგლი თამუნასთან ასოცირდება. ამ სიყვარულის მაგივრად სხვა, ახალი სიყვარული აღარ მოვა, აღარ განმეორდება. ის მუხა დაიფლეთა, მოკვდა, ის აღარ აღდგება. მაგრამ სხვა იგრძნობას იმას, რაც ტიცციანმა იგრძნო. ტიცციანისთვის ხომ ერთადერთია ის სალამური, რომელშიც მანვე ჩასძახა. პოეტი ძალიან განიცდის იმას, რომ ვერ მოასწრო იმის თქმა, რისი თქმაც უნდოდა. როგორც ტრაგიკული პოეტი რემბოა დაუვიწყარი, ასევე დაუვიწყარი დარჩება ტიცციანისთვის თამუნია წერეთელი.

არც ამის შემდეგ გაფერმკრთალდა თამუნია წერეთლის სახელი. მართალია, თბილისმა თავისი მშვენიერება დაკარგა, მაგრამ მშვენიერი ქალის ამბავს ასე ადვილად ვერ დაივიწყებდა ქალაქი. ტიცციანი კვლავ ძველებური გატაცებით წერდა თამუნია წერეთელზე. გრიგოლ ცეცხლაძე იგონებს: „როცა თამუნია ფეხი დაკარგა და აღრინდელი სილამაზეც აღარ ჰქონდა, ტიცციანი მისი ერთგული დარჩა და ისევ უძღეროდა“. და მართლაც, იმ წელს ტიცციანმა შექმნა ქართული პოეზიის შედეგური „ანანურთან“, რომელიც წარმოადგენს პოეტის სულის ერთგვარ ამოძახილს – თითქოს მზე გადიკარგა ციდან:

არც კი გიცნობდი, არც კი მენახე,
ისე გხატავდა თამარს ვრუბელი.
ხარ დანგრეული შენ „მოდინახე“,
ფეხმოტეხილი შენ ხარ ღრუბელი.
ისე ნაზია ეს მოგონება,
როგორც დემონის ფრთების შეხება,
სჯობს გაიხარონ სხვა გოგოებმა,
მოიბან შენი ირმის ფეხები.
დე! გაიხარონ იმათ მგოსნებმაც,
მათი ცხოვრება ხვალე იწყება,
ჩვენ მგლოვიარე, მწუხარ ოცნებას
დაფარავს მიწა და დავიწყება.
გარჩენილი ვარ ქვებზე კალმახი
და ახეული მაქვს ლაყურები,
შემართულია ფეხზე ჩახმახი
და უსიკვდილოდ ვერ გადვურჩები.
ასე კვდებოდა ალბათ ათასი
და მოწმედ ჰყავდათ ეს ანანური,
ეს არის ჩემი მგოსნობის ფასი
და თვითმკვლელობის იავნანური.

ლექსი „ანანურთან“ მონოლოგის სახით არის წარმოდგენილი ბუნების წიაღში და ძველი ციხეების ჩრდილში. მკვლევარები ფიქრობენ, რომ შეიძლება შეხვედრა ანანურთან არც ყოფილა. პოეტი ამბობს: „შეიძლება არც ხარ, მაგრამ მე აქ მაინც მაგონდები“. ტიცციანმა იცოდა, რომ მისი სიყვარული სრულყოფილ ბედნიერებას ვერასდროს მიაღწევდა, ვერასდროს გახდებოდა მათი ერთად ყოფნა რეალური. პოეტი იხსენებს თავის ფეხმოტეხილ ღრუბელს – დაფლეთილ მუხას და ეს მოგონება ისე ნაზია, როგორც ღვთაებრივის შეხება. სჯობს გაგრძელდეს სიცოცხლე, სხვა გოგოებმა მოიბან ირმის ფეხები, დაე, ამ მოგონებით მომავალმა მგოსნებმა გაიხარონ. მისი ოცნება, მგლოვიარე ფიქრი დროთა განმავლობაში მიწით დაიფარება და დავიწყებას მიეცემა. ტიცციანი ლექსს „ანანურთან“ ტრაგიკულ ნოტზე ამთავრებს. ის თავის თავს იმ კალმახს ადარებს, რომელსაც ახეული აქვს ლაყურები, იგი უსიკვდილოდ ვერ გადარჩება. ერთადერთი, რასაც ტიცციანი ელოდება, არის სიკვდილი. თუმცაღა ფიქრობს, რომ მხოლოდ ის არ არის ასეთ მდგომარეობაში, ალბათ ათასი კაცი მაინც მომკვდარა ანანურთან. პოეტის სიყვარული რაინდულ თავდადებასთან ერთად არის გამონათქვამი.

არც ამ სამწუხარო შემთხვევის შემდეგ დაუკლია თამუნია წერეთლისთვის ბედისწერას „ტკივილიანი საჩუქრები“. პირველად 1932 წელს, ხოლო შემდეგ 1935-ში ჯანმრთელობაშერყეული თამუნია თავის შვილთან ერთად მედვეჟია გორაში გაჰყვა ეკონომიკური კონტრევილუციონერობის ბრალდებით დაპატიმრებულ მეუღლეს. როსტოვში ყოფნისას თურმე კვლავ დაეძრა თრომბი. მეორე ფეხის მოჭრასაც უპირებდნენ, მაგრამ თამუნია არ დათანხმებულა. გადასახლებიდან 1936 წელს დაბრუნდნენ, ხოლო 1937-ში ნიკოლოზ კახიძე კვლავ გადაუსახლებიათ. ამ გადასახლებაში თამუნია ვეღარ გაჰყვა მეუღლეს, რადგან ტკივილებმა უმატა, ფეხიც წაერთვა და ორი წელი ლოგინს მიეჯაჭვა. 1942 წელს

თამუნამ დაკარგა საყვარელი ადამიანი და ის მარტო დარჩა მცირეწლოვან გოგონასთან, საკუთარ ტკივილებთან, სევდასა და გატეხილ ჯანმრთელობასთან პირისპირ.

უხმაუროდ მისდევდა დღეები დღეებს. სიყვარული, კეთილშობილება და სულიერი სიმხნევე არასდროს ტოვებდა და, ალბათ, ეს იყო მიზეზი იმისა, რომ მას გარეგნული მომხიბვლელობა, საოცარი მიმზიდველობა და კდემამოსილება არ დაჰკლებია ბოლომდე. თამუნია 1952 წლამდე სახკომსაბჭოსა და „საქქვანახშირში“ ეკონომისტად მუშაობდა, ხოლო 1968 წლის 16 დეკემბერს 65 წლის ასაკში „ძველი საქართველოს ცოცხალი ფრესკა“ მარადისობაში გადასახლდა, ცათა სასუფეველს შეერია ოციანი წლების თბილისის მუზა – პოეტების რჩეული, რომელსაც ზეციურ საუფლოში მისი ლეგენდადქცეული ოჯახის წევრების გარდა, კარგა ხანია, პოეტიც ელოდა; ტიცციანის პოეზიაში სიცოცხლის ბოლომდე არ გამქრალა თამარ წერეთლის სახე.

ასე დასრულდა თამუნიას ცხოვრება და მასთან ერთად დასრულდა ეპოქა, რომელსაც აცისკროვნებდა პოეტური მადლით მბრონცხებული ქართველი ბანოვანი – თამუნია წერეთელი, რომელმაც ქართველ მწერლებს შემოქმედების უმშვენიერესი წუთები განაცდევინა.

თამაზ ჩხენკელი თავის ერთ-ერთ მოგონებაში, რომელიც 1998 წელს გაზეთ „ლიტერატურულ საქართველოში“ გამოქვეყნდა, წერს: „ოქტომბერში ქუჩაში შემხვდა უნივერსიტეტში მიმავალი იზეა თევზაძე. იმავე წუთს მას საუბარი გაუბა ჩემთვის უცნობმა ქალიშვილმა. რომ დავგშორდა, თვალი ვავაყოლე და იზეას ვუთხარი, რა კარგი ფეხები აქვს-მეთქი. ვისი შვილია, კარგი ფეხები რომ არ ჰქონდესო!

– ვისი?

– ვისი და თამუნია წერეთლის, მისი ქალიშვილია!

– თამუნია წერეთლის? „ფეხმოტეხილი შენ ხარ ღრუბელი“, იმ თამუნია წერეთლის? „დე გაიხარონ სხვა გოგონებმა, მოიბან შენი ირმის ფეხები“ – იმ თამუნია წერეთლის?

– ჰოო, – სიცლით მეუბნება იზეა, – რატომ ვიკვირს?

– უნდა მიმიყვანო, უნდა მიმიყვანო იქ! – ვეხვეწები.

და აი იქ ვარ (ჩერქეზიშვილის ქუჩაზე), დიდ ოთახში: იზეა, რუსუდან კახიძე – თამუნია წერეთლის ქალიშვილი და მე. ველოდები ქალბატონ თამარს. ის შემოვიდა მეორე ოთახიდან. გამოსცდა სიღრმეში მდგარ კარადას. ყავარჯენზე დაყრდნობილი მოდის... მე ვეამბორე ხელზე. არ მახსოვს, რა ვილაპარაკეთ, არ მახსოვს არც ერთი სიტყვა. მახსოვს მხოლოდ მისი დედოფლური იერი, თეთრი თმა და ულაამაზესი სხივოსანი თვალები!“

